

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПРАВ ЛЮДИНИ

УДК 342.7

ЗАВГОРОДНИЙ В. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОКРЕМОЇ ДУМКИ СУДДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню актуальних питань щодо правової природи, ролі, ознак, видів і юридичних наслідків окремих думок суддів та визначенню поняття й особливостей окремої думки судді Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: окрема думка судді, рішення Європейського суду з прав людини, правова позиція судді, внутрішнє переконання судді, юридичні наслідки окремої думки судді, види окремих думок суддів.

Постановка проблеми. Розглядаючи остаточні рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), не можна обійти увагою також таке правове явище, як окрема думка судді. Можливість висловлення окремої думки суддею після розгляду справи й прийняття остаточного рішення вказує на дотримання в діяльності ЄСПЛ таких важливих принципів, як об'єктивність, незалежність і всебічність. Інститут окремої думки судді ЄСПЛ бере свій початок зі ст. 45 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), у якій визначено, що якщо рішення в справі повністю чи частково не виражає одностайну думку суддів, то кожний суддя має право викласти окрему думку. У подальшому таке право набуло нормативне закріплення в ч. 2 правила 74 Регламенту Європейського суду з прав людини, у якому зазначається, що будь-який суддя, який брав участь у розгляді справи, має право додати до рішення або свою окрему думку, що збігається чи розходиться з рішенням, або просто констатацію своєї незгоди [1].

Таким чином, судді ЄСПЛ керуються внутрішнім переконанням і наділяються правом висловлення власної правової позиції щодо прийнятого остаточного колегіального рішення в справі. Проте наслідки, роль і значення таких окремих думок суддів є нормативно невизначеними й неоднозначними, що зумовлює актуальність їх дослідження в науковій площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд поняття та значення окремої думки судді здійснювали такі науковці й практики, як Д.А. Басангов, В.П. Белоусов, О.С. Бісюк, О.М. Верещагін, М.П. Гнідіна, М.А. Жадяєва, А.Л. Кононов, О.Г. Кушніренко, В.О. Лучін, Є.Г. Мартинчик, С.В. Нарутто, П.С. Нікітюк, О.К. Намясенко, М.А. Рожков, І.Д. Сліденко, Т.М. Слінько, Є.В. Ткаченко, Г.О. Христова, О.Ю. Чередніченко, С.Л. Шаренко, І.М. Шевчук та інші. Однак наукові розробки в цьому напрямі проводились, як правило, лише в аспекті діяльності Конституційного Суду України та Верховного Суду України, а також деяких судів загальної юрисдикції; при цьому правова природа, роль і юридичні наслідки окремої думки суддів ЄСПЛ залишаються недостатньо дослідженими та потребують окремого комплексного аналізу.

Метою статті є дослідження ролі окремих думок суддів Європейського суду з прав людини як частини рішення ЄСПЛ та з'ясування їх особливостей, видів і значення для держав – учасниць Конвенції.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що серед науковців немає єдності щодо розуміння та значення іншої позиції окремого судді стосовно рішення чи висновку суду як колегіального органу. Так, на переконання І.Д. Сліденко, чим більше окремих думок суддів, які принципово не збігаються з рішенням ЄСПЛ, тим більш спірним є таке рішення та тим меншою буде в майбутньому його регулювальна сила [2, с. 170].

У свою чергу Г.О. Христова зазначає, що окремі думки суддів мають доктринальне значення. Вони виступають засобом реалізації принципів незалежності суддів, їх вільного волевиявлення й рівноправ'я, повного та всебічного розгляду справи. Крім того, варто пам'ятати, що висловлення окремої думки є важливим важелем на шляху можливих відхилень Конституційного Суду України від принципової лінії. Наявність цього інституту свідчить про демократизм конституційної юстиції України [3, с. 99].

Подібну позицію підтримують Т.М. Слінько та Є.В. Ткаченко, які вказують, що окрема думка судді Конституційного Суду України виноситься суддею від власного імені, виступає його особистою позицією в справі та не зумовлює юридичні наслідки, а отже, має доктринальне значення. За своєю природою окрема думка судді Конституційного Суду України є симбіозом компетентного (професійного) і доктринального (наукового) тлумачення, яке спирається на фундаментальні знання у сфері наукового світогляду авторитетних учених-правознавців [4].

На психологічних моментах окремої думки наголошує А.Л. Кононов, який зазначає, що висловлювати й захищати свою думку – це емоційно та психологічно важка місія, завжди серйозний внутрішній конфлікт. Право на

окрему думку – це також захист репутації судді, сильний професійний стимул, психологічна гарантія, яка дає змогу відчувати особисту свободу й незалежність, цінність власного рішення та відповідальність за свій вибір [5].

З позиції П.Ю. Ултургашева, особлива думка судді – це офіційна правова позиція судді, що брав участь у розгляді конкретної справи в складі колегії, яка не має обов'язкової юридичної сили та не співпадає з позицією, вираженою в прийнятому рішенні, у частині ухвалених висновків рішення, їх обґрунтування або в частині вирішення процесуальних питань. Особливі думки суддів – явище прогресивне, яке сприяє захисту від судових помилок (особливо у вищих судах, рішення яких є остаточними), посилює дискусію в судах і підвищує (за умови їх обнародування) відповідальність суддів за прийняті рішення [6, с. 84–85].

Варто погодитись із позицією Є.Г. Мартинчика, що в окремій думці знаходить своє закріплення внутрішнє переконання суддів. Тобто в окремій думці викладається правова позиція судді, що ґрунтується на його внутрішньому переконанні та є процесуальною формою викладу незгоди одного із суддів щодо питань, що вирішуються судом під час колегіального розгляду справи та постановлення вироку [11].

На наше переконання, окрема думка судді ЄСПЛ беззаперечно ґрунтується на внутрішньому переконанні, що тлумачиться словниками як тверда впевненість, певність у чому-небудь, віра в щось, а також як тверда, міцно усталена думка про що-небудь, погляд на щось [8, с. 200].

На думку В.В. Гирович, внутрішнє переконання судді потрібно розглядати як симбіоз здобутих знань, професійної компетентності, практичного досвіду, особистих якостей, як можливість постійного моніторингу законодавства в контексті дотримання прав людини, професійний розвиток, дотримання європейських стандартів [9, с. 91].

На переконання вчених, інститут особливих думок суддів надзвичайно поширений і дуже різноманітний у своїх проявах. Проте в цього явища є низка загальних ознак. Першою такою ознакою є суб'єкт права на особливу думку. Її може заявити лише суддя, що має право голосу в межах колегії. Другою загальною ознакою для будь-якої особливої думки є відмінність позиції судді, який її висловлює, від позиції більшості суддів. Третьою істотною ознакою будь-якої особливої думки судді є момент її заяви (особлива думка завжди висловлюється після рішення суду). Четверта ознака особливої думки судді – відсутність обов'язкової юридичної сили. П'ятою ознакою особливої думки судді виступає те, що вона відрізняється від актів неофіційного тлумачення права. У цьому плані можна виділити дві її принципові відмінності: по-перше, особливі думки суддів можуть спричинити правові наслідки у вигляді перегляду справи судом вищої інстанції (наприклад, особливі думки суддів ЄСПЛ можуть слугувати аргументами для сторін під час направлення клопотання про передачу справи у Високу палату); по-друге, особливі думки суддів виражаються в певній процесуальній формі, при цьому таке питання дуже слабо врегульовано в законодавстві [6, с. 79–83].

На підтвердження цього варто зазначити, що Регламент Європейського суду з прав людини не встановлює форму, структуру, реквізити або часовий проміжок щодо реалізації права на особливу думку судді, що, на наше переконання, є недоліком цього нормативного акта.

Варто підтримати позицію Є.І. Фадеєвої, що структура особливої думки повинна містити вступну, описово-мотивувальну та резолютивну частини, що дає змогу визначити офіційний характер цього процесуального акта, його місце, роль і значення в системі судових рішень. У вступній частині особливої думки в обов'язковому порядку повинні вказуватись дата й місце її винесення, прізвище, ім'я та по батькові судді, який її склав, кримінальна справа з вказівкою її номера, прізвища, ім'я та по батькові особи (осіб), щодо якої (яких) постановлено вирок (винесено іншу ухвалу), який склад суду та коли постановлено вирок (винесено іншу ухвалу). Описово-мотивувальна частина повинна містити підстави та зміст розбіжностей у рішеннях суддів, мотиви незгоди судді, який залишився в меншості, з рішенням більшості суддів, а резолютивна – пропонуване рішення з питання (питань), за яким не було досягнуто єдиної думки [10, с. 165].

Розглядаючи зміст описово-мотивувальної частини особливої думки, варто звернути увагу на позицію Є.Г. Мартинчик, згідно з якою вказану частину необхідно викладати так, щоб її зміст не розкривав суджень, що мали місце в дорадчій кімнаті. Зокрема, неприпустимо вказувати, наприклад, хто із суддів яке саме рішення та з якого питання пропонував прийняти [11, с. 64]. На переконання Є.І. Фадеєвої, особлива думка може бути викладена в дорадчій кімнаті лише до моменту виходу суддів із дорадчої кімнати. При цьому неприпустимим є відкликання особливої думки судді, внесення до неї виправлень і доповнень після виходу суду з дорадчої кімнати [10, с. 165].

Також варто зауважити, що в Регламенті Європейського суду з прав людини не зазначено, чи повідомляється під час оголошення рішення окрема думка судді, чи може вона бути оголошеною або опублікованою. Відповідно до п. 3 ст. 44 Конвенції остаточні рішення ЄСПЛ публікуються в належній формі, відповідальність за їх опублікування покладається на секретаря ЄСПЛ. Крім того, секретар ЄСПЛ є також відповідальним за опублікування офіційних матеріалів із вибраними судовими рішеннями, ухвалами й будь-яким документом, який Голова ЄСПЛ вважає за корисне опублікувати (правило 78 Регламенту Європейського суду з прав людини).

На наше переконання, оскільки окрема думка є частиною рішення та елементом практики ЄСПЛ, вона повинна в обов'язковому порядку бути оголошеною після остаточного рішення, і позиція Голови ЄСПЛ із цього приводу не повинна бути підставою для відмови щодо її опублікування.

Подібну позицію підтримують Т.М. Слінько та Є.В. Ткаченко, які вказують на те, що окрема думка хоч і не має жодної юридичної сили, проте має публікуватись разом з актом суду та є проявом реалізації принципу публічності, гласності конституційного судочинства, адже свідчить про те, хто із суддів і яким чином голосував за або проти рішення [4]. Підтримує

таку позицію також Є.І. Фадеєва, яка зазначає, що особлива думка судді повинна оголошуватись у залі судового засідання, оскільки особи, які вислуховують вирок, повинні знати зміст рішення, прийнятого судом, а особлива думка судді є частиною вироку [10, с. 165].

Це підтверджується й висновками З.В. Макарової, яка вважає, що особлива думка судді – це не його судження, які він висловлював під час наради; це остаточні висновки судді щодо рішення в справі в цілому, за одним або групою питань, що вирішуються під час винесення вироку, визначення чи постанови вищого суду, висновки, сформульовані в процесі судового розгляду та на основі досліджених у ньому матеріалів, що виражають внутрішнє переконання судді, викладені в дорадчій кімнаті у вигляді окремого акта, що додається до кримінальної справи. А остаточні висновки в справі, якими б вони не були та від кого б вони не виходили, мають бути відомі учасникам судового розгляду, а також усім присутнім у залі судового засідання [12, с. 154].

Ученими також виокремлено різні типи окремих думок суддів. До першої групи належать окремі думки суддів, які висловлюють принципову згоду з рішенням суду, однак наводять іншу правову аргументацію; до другої групи – які частково погоджуються зі змістом рішень суду; до третьої групи – які голосували проти ухваленого судового рішення [13]. На практиці також почали вирізняти окрему думку судді як вияв незгоди з рішенням більшості лише з певних мотивів за підтримки рішення в цілому та особливу думку як вираження більш повної незгоди з позицією більшості та її аргументами, закріпленими в рішеннях ЄСПЛ. Особлива думка незгоди відображається термінами *dissenting opinion* (англ.) та *opinion dissidente* (франц.) [14].

У практиці Європейського суду з прав людини можна споглядати всі три типи окремих думок суддів. Однак варто зазначити, що розуміння запропонованої другої групи має бути більш широким, оскільки часткове погодження зі змістом рішення може мати різні варіації, оскільки інколи суддя погоджується з більшістю висновків, які зробила колегія суддів, і не погоджується лише з певним одним, або ж навпаки. Тому часткова незгода судді з остаточним рішенням суду має різні межі.

Так, наприклад, у Рішенні ЄСПЛ у справі «Плешков проти України» судді І. Берро-Лефевр, З. Каладжієва та Г.Ю. Юдківська додали до рішення спільну окрему думку, у якій вказувалось: «Тоді як ми повністю поділяємо висновки більшості щодо скарг за ст. 5 Конвенції, ми не можемо дійти висновку, що тривалість провадження в цій справі не відповідала вимозі «розумного строку» [15]. Це приклад непогодження лише з одним із пунктів остаточного рішення ЄСПЛ.

У практиці ЄСПЛ існують також випадки, коли окрема думка судді, який голосував проти ухваленого судового рішення, стосувалася методології, застосованої під час прийняття рішення. Так, наприклад, у справі «Ілашку та інші проти Молдови і Російської Федерації» суддя ЄСПЛ А.І. Ковлер висловив окрему думку, обґрунтувавши це тим, що він розходиться в думці з більшістю щодо методології аналізу, викладу фактів, ана-

лізу понять «юрисдикція» і «відповідальність», а також висновків, яких дійшов ЄСПЛ [16]. Подібну ситуацію можна простежити в справі «Лоїзиду проти Туреччини», у якій суддя ЄСПЛ Ф. Гелькюкю висловив окрему думку, у якій зазначив, що в цій справі містяться серйозні методологічні помилки [17].

Розглядаючи особливості окремих думок суддів, слушною вважаємо позицію А.С. Смбалян, який зазначає, що особливу думку можна розглядати як «лакмусовий папірець», що виявляє дефекти рішення. При цьому вчений зазначає, що жодна особлива думка не повинна та не може вважатись обґрунтованою апіорі. Іноді особлива думка містить дуже сумнівні висновки, проте в таких випадках прийняте судом рішення лише виграє. Сама по собі особлива думка не може ослабити авторитет прийнятого судом рішення, тоді як переконлива особлива думка буде певним сигналом суддям майбутніх процесів, оскільки створює унікальну можливість інакше поглянути на врегульовані попередніми рішеннями питання, відкриває нові можливості й нові грані права. Саме в цьому, очевидно, полягає основне призначення особливих думок [18, с. 84].

Важливими, на наше переконання, є також питання щодо поступовості формування окремої думки судді. На думку О.Ю. Чередніченко, можна виокремити такі її етапи:

- вивчення матеріалів до судового розгляду справи;
- дослідження фактичної та юридичної сторони справи в процесі судового розгляду справи;
- особистий аналіз та оцінка всіх доказів і матеріалів справи, що виконується кожним суддею окремо й особисто;
- сприйняття аналізу та оцінки всіх доказів і матеріалів справи, що висловлюються прокурором, захисником, підсудним та іншими суб'єктами, які беруть участь у розгляді кримінальної справи;
- колегіальна оцінка доказів, обставин та інших матеріалів справи, що висловлюється суддями в нарадчій кімнаті [19].

У свою чергу О.А. Крапивкіна виділяє низку важливих функцій особливої думки, які дають змогу говорити про його самостійність у жанровому просторі судового дискурсу. Дискурс особливої думки може бути таким явищем: 1) простором альтернативного тлумачення конституційних норм; 2) засобом захисту вищих цінностей, які можуть зневажатись у не звільнених від помилок рішеннях судів; 3) засобом демократизації судової системи; 4) формою політичного протесту; 5) інструментом дії на рішення нижчих судів; 6) базою для формування нової правової позиції, яка в подальшому може стати думкою більшості [20].

Висновки. Аналіз наведених дефініцій, а також поглядів учених щодо сутності, ознак, значення, видів, структури й функцій окремих думок суддів дає можливість для формулювання таких висновків:

- окремі думки суддів ЄСПЛ, висловлені в конкретній справі, містять позиції, що відрізняються від думки більшості суддів, які брали участь

у голосуванні. При цьому висловлена позиція такого судді не повинна асоціюватись із тим, що більшість прийняла необґрунтоване рішення;

– основою незгоди з рішенням ЄСПЛ може бути інша теоретична конструкція, покладена в основу аргументації й висновків, або пропозиція іншого варіанта застосування чи тлумачення норм, що стосуються справи;

– поява окремих думок суддів ЄСПЛ зумовлена їх науковим світоглядом, оскільки ці судді через специфіку ЄСПЛ як міжнародного органу є представниками держав із різними правовими системами, юридичними традиціями та праворозумінням. У складі ЄСПЛ працюють як відомі юристи-теоретики (судді з наукового середовища без будь-якого суддівського досвіду), так і практики (судді, обранню яких передувала виключно судова кар'єра, або судді, попередня діяльність яких була пов'язана з роботою в міжнародних організаціях), які мають авторитет та результати діяльності яких характеризуються переконливістю й беззаперечністю;

– висловлюючи окрему думку, суддя ЄСПЛ не пов'язаний попередніми рішеннями ЄСПЛ та в певному сенсі дистанціюється від остаточного рішення в конкретній справі, навіть якщо наводить додаткову аргументацію на його користь;

– окремою думкою суддя ЄСПЛ може сформулювати нову доктринальну основу рішення, якою обґрунтовує свою незгоду з певними позиціями прийнятого рішення;

– окрема думка судді ЄСПЛ не спричиняє юридичні наслідки (серед них можливими є такі: а) її врахування комітетами й палатами ЄСПЛ під час розгляду подібних справ у майбутньому; б) передача справи на розгляд Високої палати; в) її врахування національними судами загальної юрисдикції або конституційними судами країн; г) внесення змін чи доповнень у національне законодавство держави – учасниці Конвенції; г) вплив на правозастосовну діяльність тощо), однак і не виключає їх настання. При цьому особлива думка судді має велике доктринальне значення. Положення, що містяться в ній, можуть становити інтерес як для вчених, так і для практиків та фахівців у різних галузях права, таким чином здійснюючи вплив на наукову й професійну правосвідомість, а також освітню діяльність;

– з огляду на один із підходів у теорії права до розуміння «джерела права» як того, що зумовлює право, цілком імовірно сприйняття окремої думки судді ЄСПЛ як такого джерела.

Отже, окрема думка судді Європейського суду з прав людини – це невід'ємний елемент рішення ЄСПЛ, виражений у формі офіційного документа, що додається до остаточного рішення в справі, у якому суддя або колегія суддів, які брали участь у її розгляді, на основі фундаментальних знань і професійного досвіду висловлюють власні правові позиції з питань, що стосуються конкретної справи, наводячи при цьому аргументи й факти, які, на їх погляд, не дають змоги погодитись з усім чи певними пунктами рішення більшості або, навпаки, наводяться на його підтримку.

Література:

1. Регламент Європейського суду з прав людини від 4 листопада 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
2. Сліденко І.Д. Тлумачення Конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду / І.Д. Сліденко. – О. : Фенікс, 2003. – 234 с.
3. Христова Г.О. Юридична природа актів Конституційного Суду України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Г.О. Христова ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2004. – 226 с.
4. Слінько Т.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / Т.М. Слінько, Є.В. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/27504/%D2>.
5. Кононов А.Л. Право на особе мнение / А.Л. Кононов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawfirm.ru/article/index.php?id=209>.
6. Ултургашев П.Ю. Особые мнения судей в сравнительно-правовом контексте / П.Ю. Ултургашев // Сравнительное конституционное обозрение. – 2013. – № 6(97). – С. 75–87.
7. Бісюк О.С. Окрема думка судді в кримінальному судочинстві України / О.С. Бісюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mydisser.com/ru/avtoref/view/11146.html>.
8. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 6 : П – Поїти. – 1975. – 832 с.
9. Гирович В.В. Внутрішнє переконання судді – основний елемент засади безпосередності дослідження показань, речей документів / В.В. Гирович // Національний юридический журнал: теорія і практика. – 2015. – № 5. – С. 89–94.
10. Фадеєва Е.И. Особое мнение судьи по приговору в российском уголовном процессе: понятие, значение, порядок вынесения / Е.И. Фадеєва // Вектор науки ТГУ. – 2010. – № 2(2). – С. 164–166.
11. Мартынчик Е.Г. Особое мнение судьи по уголовному делу / Е.Г. Мартынчик ; под ред. П.С. Никитюка. – Кишинев : ШТИИИЦА, 1981. – 130 с.
12. Макарова З.В. Гласность уголовного процесса : [монография] / З.В. Макарова ; под ред. З.З. Зинатуллина. – Челябинск : ЧГТУ, 1993. – 177 с.
13. Кушніренко О.Г. Окрема думка судді Конституційного Суду України як невід'ємна частина судового рішення / О.Г. Кушніренко, Т.М. Слінько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kushnirenko-og-slinko-tm-okrema-dumka-suddi-konstitutsiynogo-sudu-ukrayini-yak-nevidemna-chastina-sudovogo-rishennya/>.
14. Сірий М.І. Окрема думка судді / М.І. Сірий, Г.А. Кравчук, В.І. Євінтов // Юридична енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyclor.com.ua/content/view/1219/58/1/14/>.
15. Рішення в справі «Плешков проти України» від 10 лютого 2011 р. (заява № 37789/05) / Європейський суд із прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_673.
16. Pascu and Others v. Moldova and Russia / Council of Europe: European Court of Human Rights, 8 July 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refworld.org/docid/414d9df64.html>.
17. Судебное решение «Лоизиду (Loizidou) против Турции» от 18 декабря 1996 г. / Европейский суд по правам человека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.echr.ru/documents/doc/2461486/2461486.htm>.

18. Смбалян А.С. Особые мнения судей и ВТО: упущенные возможности / А.С. Смбалян // Российский внешнеэкономический вестник: правовые вопросы. – 2012. – № 5. – С. 78–84.
19. Чередніченко О.Ю. Правові засади окремої думки судді в кримінальному судочинстві України / О.Ю. Чередніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://law.knu.ua/images/abook_file/conf2008_kpp_krym_cherednichenko.pdf.
20. Крапивкина О.А. Особое мнение судьи в жанровом пространстве судебного дискурса / О.А. Крапивкина // Юрислингвистика: судебная лингвистическая экспертиза, лингвоконфликтология, юридико-лингвистическая герменевтика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://konference.siberia-expert.com/publ/konferencija_2010/doklad_s_obsuzhdeniem_na_sajte/osoboe_mnenie_sudi_v_zhanrovom_prostranstve_sudebnogo_diskursa/2-1-0-38.

Завгородний В. А. Роль и значение особого мнения судьи Европейского суда по правам человека

Аннотация. Статья посвящена исследованию актуальных вопросов относительно правовой природы, роли, признаков, видов и юридических последствий особых мнений судей и определению понятия и особенностей особого мнения судьи Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: особое мнение судьи, решения Европейского суда по правам человека, правовая позиция судьи, внутреннее убеждение судьи, юридические последствия особого мнения судьи, виды особых мнений судей.

Zavorodnii V. The role and importance of dissenting opinion of judge of European Court of Human Rights

Summary. The article deals with the pressing questions of legal nature, role, signs, kinds and legal consequences of separate opinions of judges and to determination of concept and features of separate opinion of judge of European Court of Human Rights.

On results research it is set: a) separate opinions of judges of European Court of Human Rights, expounded in concrete business, contain positions that differ from majority of judges that participated in voting opinion; b) in basis of disagreement with a decret there can be other theoretical construction fixed in basis of argumentation and conclusions; c) appearance of separate opinions of judges of European Court of Human Rights is conditioned them by a scientific world view, as they are the representatives of the states with the different legal systems and legal traditions; d) expressing separate opinion a judge is unconnected the previous decisions of European Court of Human Rights; e) by a separate idea the judge of European Court of Human Rights can form new doctrine basis of decision; f) separate opinion of judge of European Court of Human Rights does not cause legal consequences, but can be interesting both for scientists and for practical workers and specialists in the different fields of law; g) separate opinion of judge of European Court of Human Rights can be the source of right an as such that generate law.

Key words: separate opinion of judge, decision of European Court of Human Rights, legal position of judge, internal persuasion of judge, legal consequences of separate opinion of judge, types of separate opinions of judges.